

STANOVISKO UHELNÝCH REGIONŮ

O POKRAČOVÁNÍ PODPORY Z FONDU SPRAVEDLIVÉ TRANSFORMACE PO ROCE 2027 PRO REGIONY, KTERÉ PŘECHÁZEJÍ OD UHLÍ, ABY ŽÁDNÝ REGION NEZŮSTAL POZADU!

S ohledem na:

- 9. Kohezní zprávu, kterou Evropská komise zveřejnila v roce 2024 a která nastiňuje výzvy spojené se spravedlivou transformací,
- probíhající diskuse na vnitrostátní úrovni a na úrovni EU o tom, kam by se měla ubírat politika soudržnosti po roce 2027,
- nové funkční období Evropského parlamentu a Rady (EU), které začalo v roce 2024 a bude přijímat evropskou legislativu pro příští finanční perspektivu,
- prohlášení podepsané 23. října 2023 21 uhelnými regiony o přístupu k plánování příštího finančního výhledu EU po roce 2027, jehož požadavky jsou stále platné,
- zrychlující se trend postupného omezování využívání fosilních paliv v různých hospodářských odvětvích,

uhelné regiony Evropské unie vyjadřují potřebu a ochotu přispět k diskusi o politice soudržnosti po roce 2027, včetně budoucí podoby Fondu spravedlivé transformace (FST) tak, aby se posílila jeho úloha při řešení dopadů přechodu na klimatickou neutralitu.

V přesvědčení, že základní cíle spravedlivé transformace jsou stále platné, předkládáme následující stanovisko k pokračování podpory z Fondu spravedlivé transformace i po roce 2027.

- Díky novému Fondu spravedlivé transformace získaly uhelné regiony tolik potřebný a jedinečný nástroj, který jim umožňuje reagovat na řadu sociálních a ekonomických změn a podpořit politiku EU zaměřenou na dosažení klimatické neutrality. Vynaložily také obrovské úsilí na přípravu Územních plánů spravedlivé transformace a na budování pozitivního obrazu tohoto Fondu mezi širokou škálou zúčastněných stran, jako jsou místní samosprávy, podniky a jejich zaměstnanci, sociální a ekonomičtí partneři a nevládní organizace.
- Zkušenosti z posledních dvou let implementace Fondu spravedlivé transformace ukázaly, jak lze podporu EU dále přizpůsobit specifickým rozvojovým potřebám jednotlivých území k řešení identifikovaných výzev v oblasti změny klimatu a energetiky.
- Od svého vzniku se Fond spravedlivé transformace stal **nástrojem šitým na míru** – na základě Územních plánů spravedlivé transformace, které byly vypracovány a realizovány v uhelných regionech, a které reagovaly na skutečné problémy identifikované různými aktéry v těchto oblastech. Takový přístup je skvělým příkladem politiky založené na místě (place-based), přizpůsobené potřebám a charakteristikám uhelných regionů, a měl by být rozvíjen jako samostatný nástroj.
- **Pro široké zapojení místních orgánů a také hospodářských a sociálních partnerů do procesu regionální transformace týkající se odklonu od fosilních paliv, pro které tento Fond působil jako další motivační a akcelerační prvek**, přispěl také k účinnější implementaci spravedlivé transformace na úrovni, která umožňuje běžným občanům pochopit jejich hlavní potřeby a problémy, což bylo odrazovým můstkem pro co nejrelevantnější a nejefektivnější návrh intervencí.

- Spravedlivá transformace uhelných regionů je součástí dlouhodobé politiky Evropské unie. Proto je nutné poskytnout víceletou a stabilní podporu transformace uhelných regionů, které vynaložily úsilí a podstoupily rizika spojená s ekonomickými změnami, čímž zajistily, že tyto regiony projdou celkovým procesem s větší lehkostí. Je proto zásadní, aby **všechny regiony, které byly doposud do Fondu zařazeny, měly nárok na podporu i v příštím finančním výhledu.**
- **Pokračování Fondu spravedlivé transformace po roce 2027 jako samostatného nástroje pro uhelné regiony**, který by si měl zachovat svou specifickou a řídit se vlastními cíli, doplňující stávající politiku soudržnosti, má zásadní význam. Současný územní přístup založený na subregionech (úroveň NUTS 3) je pro plánování a provádění Fondu jedinečný; fondy, které se zaměřují na regionální rozvoj z hlediska specifických odvětvových cílů (Evropský fond pro regionální rozvoj - ERDF a Evropský sociální fond+ - ESF+), jej nemohou v žádném případě nahradit.
- Působení Fondu v další perspektivě vytvoří příznivý obraz **důslednosti politiky Evropské unie v oblasti podpory uhelných regionů v sociálně citlivých oblastech procesu odklonu od využívání fosilních paliv** a také ukáže, že si rozhodovací orgány EU uvědomují, že proces transformace je dlouhý a nákladný a že jeho účinnost závisí na stabilitě podpory.
- Vzhledem k rozsahu sociálních, ekonomických a environmentálních problémů, kterým uhelné regiony čelí, by měl rozpočet Fondu spravedlivé transformace tyto problémy zohlednit v příští finanční perspektivě, **přínejmenším tím, že si zachová svůj současný podíl ve struktuře Víceletého finančního rámce EU.**
- Pokud by bylo rozhodnuto o rozšíření Fondu o nové uhelné oblasti nebo jiná odvětví ekonomiky s vysokou uhlíkovou či energetickou náročností, **je třeba rozpočet Fondu spravedlivé transformace odpovídajícím způsobem navýšit**, aby se zohlednily potřeby všech podporovaných oblastí a vedl ke skutečné a viditelné změně.
- V případě oblastí, které se odklánějí od uhlí (NUTS 3) a které představují výrazně chudší část bohatších regionů (NUTS 2), je nutné změnit přístup k určení výše podpory z Fondu spravedlivé transformace. S hornickými oblastmi (méně rozvinutými) v rámci větších, vnitřně diverzifikovaných regionů nelze zacházet stejně jako se zbytkem prosperující (a restrukturalizací méně postižené) části. Snížilo by to konkurenceschopnost uhelných regionů a omezilo jejich rozvoj překrýváním výzev transformace s probíhajícími rozvojovými výzvami, což by bylo v rozporu s myšlenkou politiky soudržnosti a samotného Fondu. Z tohoto důvodu **by se mělo považovat za rozumné, aby výše podpory v uhelných regionech z Fondu spravedlivé transformace závisela na hodnotě HDP ve vztahu k průměru EU měřenému na úrovni NUTS 3.**
- **Fond spravedlivé transformace by měl synergicky působit na ostatní politiky/fondy Evropské unie** (včetně plánovaných nových nástrojů, jako je Sociální klimatický fond), doplňovat (**nikoliv nahrazovat**) a být komplementární ke druhému pilíři společné zemědělské politiky (zemědělství a potravinářství je často významnou součástí hospodářství uhelných regionů).
- Situací, která by v příštím finančním výhledu neměla nastat je **zavedení rychlého tempa čerpání výdajů Fondu**. Je třeba zdůraznit, že spěch s utrácením prostředků FST neprospívá hloubkovým diskusím se zúčastněnými stranami a realizaci obtížných a náročných investic a nejde ruku v ruce s provozní efektivitou, zejména v případě projektů na brownfieldech a v lokalitách po těžbě, které často řeší velmi složité problémy.

- Je nezbytné, aby Evropská komise analyzovala současný rozsah podpory z Fondu, aby zaprvé přizpůsobila jeho působnost výzvám v rámci příštího finančního období a zadruhé, aby bylo možné zajistit, že se Fond bude v budoucnu rozvíjet a za třetí, aby byl přístup pružnější a umožnil uhelným regionům dále definovat rozsah podpory v Územních plánech spravedlivé transformace. Zkušenosti z přípravy těchto Plánů v rámci perspektivy 2021-2027 ukazují, že **současný rozsah intervencí není dostatečně relevantní pro specifické problémy, kterým čelí jednotlivé uhelné regiony.**
- Měla by být zachována flexibilita, která umožní realizovat různorodá a komplexní opatření, včetně projektů kombinujících investice do infrastruktury/vybavení a "měkká" opatření, např. školení nebo rekvalifikace pracovní síly. Mělo by také následovat upuštění od vnucování pravidel implementace FST specifických pro jiné fondy (ERDF a ESF+); podmínky podpory a požadavky na využití FST by měly být jedinečné a přizpůsobené potřebám FST s ohledem na jeho účel, cíle a specifický charakter dotčených uhelných regionů. Současný stav, kdy se řídíme pravidly analogickými pravidlům ERDF/ESF+, omezuje účinnost a efektivitu poskytované podpory.
- **Vedoucí úloha uhelných regionů při přípravě územních plánů spravedlivé transformace** by měla být zaručena, což Evropskou unií přiblíží jejím občanům (subsidiarita, zapojení komunit) a mělo být umožněno, aby intervence zohledňovaly různé územní problémy, potenciály, potřeby, výzvy a cíle. Vzhledem ke specifickým rysům a podmínkám jednotlivých členských států by měl být Fond řízen co nejblíže zainteresovaným stranám a obyvatelům uhelných regionů, optimálně regionálními samosprávami.
- V dalším finančním výhledu by byl systém implementace Fondu spravedlivé transformace účinnější, kdyby **všichni jeho aktéři měli možnost seznámit se s jeho pravidly a připravit se na jeho zavedení s dostatečným předstihem.** Celý legislativní balíček pro politiku soudržnosti, včetně Fondu spravedlivé transformace, by proto měl být přijat nejpozději do poloviny roku 2026.

Jako zástupci uhelných regionů Evropské unie jsme si dobře vědomi opatření, která náš postoj vyžaduje, a rádi bychom vyjádřili plnou připravenost aktivně podpořit evropské instituce s cílem vypracovat řešení, která umožní co nejefektivnější pokračování podpory z Fondu spravedlivé transformace po roce 2027.

Toto stanovisko je určeno:

- Předsedovi Evropského parlamentu,
- Předsedovi Evropské komise,
- Předsedovi Evropského výboru regionů,
- Předsedovi vlády Polské republiky.

Michał Rado
Vicemaršál
Dolnoslezské vojvodství

Artur Bagiński
Člen správní rady
jménem
Joanna Skrzydlewska
Maršál
Lodžské vojvodství

Łukasz Smółka
Maršál
Małopolské vojvodství

Wojciech Saługa
Maršál
Ślezké vojvodství

Województwo
Śląskie

Marek Woźniak
Maršál
Wielkopolské vojvodství

WOJEWÓDZTWO
WIELKOPOLSKIE